

17. De Causa Efficiente

- a Antequam de divina operatione in omni operante tractemus, operae pretium esse videtur naturam causae efficientis et ejusdem divisiones exponere.
- b Causa ~~efficiens~~ definitur ea quae actione sua in effectum influit. In causa efficiente distinguuntur "posse agere" et "actu agere".
 "Posse agere" tripliciter dividitur: potentia essentialis, habitus, et actus secundus; ita qui habet intellectum possibilem, qui habet habitum scientiae, et qui habet actum intelligendi potest producere verbum; similiter qui habet voluntatem, habitum in voluntate receptum, actum volendi finem potest producere volitionem mediorum.
 "Actu agere" dicitur de eo qui potest agere per denominationem extrinsecam ab ipso effectu.
 "Actio" "influxus" nihil est nisi ipse effectus prout realiter dependet ab agente, prout relationem realem dependentiae "ab agente" habet, prout vere ab extrinseco agente denominatur. Quare "actio" "influxus" non est imaginandus quasi accidens vel substantia transiens ab agente in patiens.
- c Proportio causae efficientis definitur per ipsam causae naturam propriam et determinat quales effectus producere possit.
 Non enim quaelibet causa quaelibet effectum producere potest.
- d Solus Deus est esse per naturam suam; quare solus Deus est causa proportionata ad producendum esse.
 Sequitur ulterius omnes causas creatas esse causas solummodo in ordine essentiali: scilicet, non sunt causae efficientes ut effectus existat, sed tantummodo sunt causae efficientes ut effectus sit talis.
 Sequitur ulterius causam efficientem et creatam, si effectum existentem producit, eum tanquam instrumentum Dei producere.
- e Quaeritur ergo quemadmodum omnis causa creata fiat instrumentum Dei. Respondetur ex simplici rerum analysi hoc fieri per applicationem.
 Nullum enim agens creatum potest producere patientem in quod agat; neque ullum agens creatum potest producere conditiones praerequisitas ut agat; quare necesse est ut omni agenti creato procurantur ab alio ut patientem in quod agat et conditiones praerequisitas ut agat.
 Quae procuratio est praevia ad actionem agentis creati; est ab alio; et nominatur applicatio.
- f Porro, sola causa per se applicationis est Deus. Et arguitur tripliciter.
 Nulla causa creata est causa per se applicationis alterius causae; nam ipsa pariter indiget applicatione ut ipsa agat; et nisi agat non potest aliam applicare. Infinita series causarum creatarum, quarum unaquaeque indiget applicatione ut agat, non constituit causam per se applicationis.
 Ulterius, evidenter nulla causa creata est proportionata ad efficiendam applicationem alterius causae. t enim conditiones praerequisitae impleantur, non sufficit ut hoc et illud fiat; praeterea necesse est ut arcatur omnis causa creata quae actionem et effectum impedire possit. Quare causa quae proportionatur ad productionem applicationis est causa proportionata ad gubernium universi; at omnis causa creata est tantummodo pars universi et, cum pars sit toto minor, non proportionatur ad gubernium universi; iterum ergo reliquum est ut Deus sit sola causa per se applicationis.

Circa illud "ut actu agat" ibid., ad 7m, lege I, 116, 1-3, ubi S. Thomas dicit fatum relationibus consistere. Iam vero praedeterminatio non deducitur cum necessitate ex motione corporis caelestis neque relationibus constituitur.

Sexto, vivens movet se ipsum secundum Aristotelen et S. Thomam in quantum una pars in actu movet aliam partem in potentia. Illa opinio de potentiis vitalibus sese moventibus est Augustiniansium medievalium et derivatur ex opinione S. Augustini de anima sese movente. At Augustinianses reiciebant illud "quidquid movetur ab alio movetur." Bannez autem, postquam posuit potentias vitales sese moventes, invocat principium "aristotelicum ut habent praedeterminationes physicas.

Septimo, semper differunt posse agere et actu agere; diversimode tamen pro diverso sensu tou agere. In quantum agere dicit actum secundum uti sentire, intelligere, velle, istud agere in agente recipitur. In quantum agere dicit exercitium causalitatis efficientis, et de hoc nunc est quaestio, actu agere est ipse effectus ut dependens a causa; qui effectus in patiente recipitur et non in agente; vide #5. Porro, actu agere nihil entitatis per se ponit in agente, ita tamen ut diversa sit conditio primi agentis et causae secundae ut actu agant; primum agens applicante non indiget, nam creat; causa vero secunda creare non potest et ideo indiget applicante, ut fusius supra explicatum est, #17.

Octavo, ut vitia radicalia huius sententiae aperiuntur, duo ulterius sunt addenda. Actio Dei in omni actione creaturae stabilitur pura analysi metaphysica et pura necessitate metaphysica existit; ideo Deus in omni operante operatur quod res aliter se habere non potest et non quia homo inveniat motus vel praemotions praeter eos qui omnibus fatentibus existunt; aliis verbis, doctrina S. Thomae de Deo operante creando, conservando, applicando, et usurpando manet integra etiam totaliter omissis atque explosis praemotionsibus et praedeterminationibus Bannezianis. Praeterea, Deus est agens per intellectum infallibilem et voluntatem efficacem; irresistibilitas divinae actionis non addit super istam infallibilitatem atque efficacitatem, sicut ipsa divina omnipotentia non addit supra intelligere et velle divinum. At verentur forte Banneziani ne actio per intellectum infallibilem et voluntatem efficacem careat irresistibilitate ne accedat splendida illorum creatura, nempe, praedeterminatio physica.

Nono et decimo, per istam theoriam tollitur libertas hominis, tollitur gratia vero sufficiens, et Deus fit auctor peccati, uti alibi et fusius probantur.

20. Utrum formale peccati in Deum reduci possit.

- a. Dominium Dei est transcendens. Si enim hoc aliquid esse Deus scit, vult, facit, necessario hoc est (#8). Praeterea, Deus est omniscientis atque omnipotens; quare nihil esse potest nisi Deus scit et volens facit.
- At hoc in mundo sunt peccata formalis. Iure ergo quaeritur utrum formale peccati in Deum reduci possit.
- Respondetur formale peccati in Deum reduci non posse sive tanquam in causam sive tanquam in auctorem sive ullo prorsus alio modo.
- b. Et in primis formale peccati in Deum tanquam in causam efficientem vel finalem reduci non potest.
- Non enim potest fieri reductio in causam nisi existit effectus qui reducatur. At formale peccati non est ens quoddam existens sed entis privatio. (#14, c)

Alef →
nisi

peccati continetur in bono communi quod homo est dominus sui actus; vitia consequuntur ex bono communi quod est lex illa psychologica secundum quam actus dispositiones relinquunt unde habitus acquiri possunt; scandala continentur in illo bono communi quo homines ab hominibus docentur et permoventur; malum denique poenae continetur in ordine divinae iustitiae quae bonos praemiatur et malos punit; quae sane iustitia magnum quoddam et commune bonum est.

- e. Quarta est conclusio quemadmodum distinguantur voluntas Dei antecedens et voluntas consequens.

Voluntas ergo consequens dicit unicam volitionem divinam actualem prout omnia prorsus respicit quae in hoc mundo sunt.

Circa voluntatem consequentem dicitur nihil posse esse in mundo nisi id Deus velit. Quamvis enim in mundo sint formalia peccatorum, quamvis Deus formalia peccatorum nullo modo velit sed ea omnia vera voluntate prohibeat atque oderit, nihilominus in mundo non essent formalia peccatorum nisi ea fieri permisisset. Quare, in quantum "velle" latius sumitur et "permittere" includit, Deus dicitur velle voluntate consequente.

Voluntas autem antecedens pariter dicit unicam volitionem divinam actualem prout omnia respicit quae Deus in hoc mundo esse vult non alienam voluntatem permittendo sed sua voluntate propria utendo.

Circa voluntatem antecedentem dicitur Deus nullo modo velle formale peccati. Hanc voluntatem significamus quando oramus: "Fiat voluntas tua". Hanc voluntatem ipse Deus significat quando peccata prohibet, quando poenas minatur, quando peccata commissa odio habet, quando impenitentes punit. Quare in quantum "velle" proprie sumitur secundum habitudinem appetitus rationalis ad bonum et ad ea quae cum bono nexu intelligibili connectuntur, ideoque in quantum "velle" non includit illud "permittere" quod respicit formale peccati, dicitur voluntas Dei antecedens.

Quibus positis, notandum est Deum voluntate antecedente velle permittere peccata, voluntate autem consequente velle peccata permessa. Ipse enim Deus, infinite bonus, permittit; ergo, ipsa haec permissio, sicut ipse Deus, est bona et ideo voluntate antecedente volita. Alia vero ex parte, peccata permessa sunt simpliciter mala neque ullo modo a Deo volita voluntate antecedente, quamvis in quantum permittuntur voluntate consequente voluntur.

Quaesierit forte quispiam quemadmodum fieri possit ut tam diversa sint iudicia circa tam similia, nempe, velle permittere peccata, et velle peccata permessa. Admittimus sane nomina verbaque esse simillima; at quantum distant obiecta volita; velle permittere est velle quod cum Deo identificatur; velle permessa est velle quod maxime Deo opponitur, nempe, peccatum. Tandem denique quamvis velle permittere et velle permessa in signo simultaneo veritatis inveniuntur, nihilominus nullus existere potest nexus intelligibilis secundum quem peccata permessa in Deum quocumque modo reducuntur. Vide # 20, g, h.

- f. Quinta denique conclusione exponitur voluntas Dei antecedens, salvifica, universalis, seria et actiosa, neque ficta sed vera.

Quae voluntas duobus praemissis declaratur.

Inprimis Deus vult hoc conditionatum, nempe, neminem a regno caelorum excludi nisi peccaverit et impenitens peccato adhaeserit.

Praeterea, Deus vult impitionem conditionis; voluntate enim antecedente nullo modo Deus vult vel aliud formale peccati vel formale peccati impenitentiae.

h. Quae signorum distinctio videtur conveniens.

In primis duobus ponuntur necessaria atque aeterna, in tertio et quarto ponuntur aeterna sed contingentia, in quinto et sexto ponuntur temporalia et contingentia. Quod videtur manifeste conveniens.

Porro, scientia media supponit scientiam simplicis intelligentiae; scientia visionis supponit liberam Dei voluntatem creandi; et existentia mundi supponit actionem Dei. Et hac de causa convenienter ponuntur primum ante secundum, tertium ante quartum, et quintum ante sextum.

Denique in singulis signis fit distinctio secundum quod scientia vel volitio vel actio vel realitas respicit vel non respicit malum culpae. Quod conveniens est cum malum culpae intelligibilitate careat et in aliud reduci non possit.

i. Iam vero alia signa non videntur admittenda.

Si enim alia admitterentur, fundamentum distinctionis sumeretur secundum partes mundi sciti, voliti, facti, et existentis.

At Deus scit mundum per modum unius; vult mundum per modum unius; et agit per intellectum suum atque voluntatem. Quare cum mundus consideretur prout terminus est divinae scientiae, volitionis, et actionis (nam de divina providentia distinguere ubi unum scitur, volitur, et efficitur,

j. Quantum adaequationem veritatis attinet:

Quae primo et secundo signo ponuntur, dicuntur de Deo per necessitatem et ideo per denominationem intrinsecam.

Quae quinto et sexto signo ponuntur, dicuntur de mundo per denominationem intrinsecam tum secundum quod in se est, F, tum secundum quod in Deum ut causam reducitur, E¹, vel non reducitur, E¹¹.

Quae tertio, quarto, et quinto signo ponuntur dicuntur de Deo contingenter (potuit enim non creare) et ideo per denominationem extrinsecam dicuntur.

k. Quantum realitatem distinctionum signorum attinet:

Duo sunt realiter distincta, nempe, Deus et mundus.

Proinde, quae necessario de Deo dicuntur non supponunt aliud praeter Deum; quae vero contingenter de Deo dicuntur, includunt in ratione veritatis existentiam mundi extrinsece denominantis.

Parva est distinctio inter scientiam simplicis intelligentiae et scientiam mediam; Deus enim absolute simplex est.

Pariter parva est distinctio inter volitionem liberam et scientiam visionis; idem in Deo realiter est scire et velle; et haec scientia atque volitio veritatis adaequationem habent per idem denominans extrinsecum.

Addit scientia visionis super scientiam simplicis intelligentiae et scientiam mediam tum quatenus scit objectum actu existens tum quatenus ipsa est illa scientia quae adiecta voluntate est causa rerum (I 14 8) et quae supposita voluntate est praeceptiva ordinis rerum (I 22 1 c 1m 3m).

Realis omnino est distinctio inter ea quae in mundo sunt et illam privationem quae est malum culpae.

Denique distinctionem quae parvae dicuntur, fundamentum suum habent in nostro modo concipiendi.

et gubernatione quaestio est), ineptum videtur partes

Exemplum habes in igni qui me calefacit. ^{calefacit. Sui sane calore proprio atque} Sui enim calore proprio atque intrinseco ignis calefacit quodcumque calefacit. Et tamen fieri nequit ut ignis me calefaciat quin ipse calefiam, et fieri nequit ut ipse calefiam ^{calorem} qui non in me sed in igni est. ^{alere}

- d. Instas: Haec forte sufficiunt circa actionem Dei ad extra, uti creationem, conservationem, applicationem, etc. At scire et velle dicuntur actus immanentes, ideoque adveniente novo termino, aut mutatur ipsum scire ipsumque velle, aut novus terminus neque scitur neque volitur.

Respondetur: aut mutatur aut non scitur neque volitur, dist., in ente finito, C; in ente infinito, N.

Neque solum est mutatio impossibilis in ente immutabili, sed prorsus supervacanea est in ente infinito.

Considera exemplum. Si vos docere conarer bis bina esse quattuor, possem vobis terminum proponere et occasionem eliciendi actus secundi praebere, at nunquam vestram intellectualem perfectionem habituales augerem; iam dudum scitis bis bina esse quattuor. At Deus est perfectione infinitus, neque solum perfectione habituali sed etiam actuali; novus terminus adesse potest suae scientiae vel volitioni; sed perfectio eius sive habitualis sive actualis augeri non potest.

- e. Instas: saltem haec stare non possunt cum vera libertate divina. Ex concessis enim constat Deum eodem actu puro absolute necessario se ipsum necessario amare et creaturas contingenter, imo liberrimo consilio, velle. Aut Deo inest novus actus contingens aut Deo deest volitio vere libera.

Respondetur: eligo primum membrum disiunctionis et distinguo. Inest novus actus contingens, entitativo, N; terminativo, C.

- f. Instas: atqui novus actus contingens terminative non sufficit ad veram Dei libertatem.

Respondetur: distinguo: si vera Dei libertas consistit in eo quod Deus in se producit atque recipit volitionem contingenter entitativo, non sufficit, C; si vera Dei libertas consistit in eo quod Deus libere producit ad extra terminum volitionis suae, non sufficit, N.

- g. Instas: atqui ad veram Dei libertatem non sufficit Deum libere producere ad extra terminum volitionis suae.

Imo, hoc laborat circulo vitioso. Nam illud libere producere est velle quoddam divinum, nam Deus sua voluntate producit. Porro, non est velle necessarium, quia dicitur liberum; neque est velle liberum, quod non habetur ex termino producendo sed solummodo ex termino producto. Scilicet, productio est prior producto; at praerequiritur terminus libere productus ut sit productio libera.

Respondetur: primo, sufficit ad veram Dei libertatem libera productio termini volitionis suae; deinde, haec libera productio non laborat circulo vitioso.

Ad primum proceditur ex comparatione libertatis humanae in qua distinguuntur sequentia:

A) est volitio finis; quae est actus secundus in voluntate ab applicante receptus.

- s. Theoria proposita circa divinam scientiam futuribilium coincidit cum Banneziana.

Respondetur: theoria banneziana duobus constat: Deus cognoscit futuribilia in decretis suae voluntatis; quae decreta subjective absoluta et obiective conditionata respiciunt praedeterminationes physicas talibus adiunctis dandas. Vide Billuart apud Lennerz # 362, p. 253.

Theoria proposita negat possibilitatem praedeterminationum physicarum; et affirmat scientiam mediam constitutum ante omne decretum absolutum divinae voluntatis. In sua virtute comprehensa Deus conspicit totam seriem mundorum possibilium; in sua transcendentia comprehensa Deus cognoscit quemlibet mundum, si crearetur, futurum fuisse prout concipitur priori scientia simplicis intelligentiae. Illud "si crearetur" non est decretum divinae volitionis sed hypothesis decreti quae in solo intellectu perficitur.

Si Molinam legeris (Lennerz #357, p. 249 f), profecto videbis totam vim suae positionis in eo consistere quod contra Scotum non facit transitum a possibilibus ad actualia per determinationes divinae voluntatis sed post possibilis cognita et ante omne decretum voluntatis absolutum interponit futuribilia cognita. Unde ad montem D. Thomae existentiam rerum actuumque ex divina voluntate repetit, rationem vero seu specificationem seu determinationem (Si A, tunc B) ex solo divino intellectu. Et hoc non solum facimus sed etiam quemadmodum fieri possit explicamus.

Contra, theoriam Bannezianam aperte impossibilem reputamus. Nam ista decreta libera dicuntur contingenter de Deo; at nullum existit extrinsecum denominans quo adaequationem veritatis habere possunt; futuribilia enim non existunt.

- t. At quomodo explicatur textus de Tyrillis et Sidoniis: si fierent miracula, eos poeniteret; at possibile est ut factis miraculis eos non poeniteret. In ordine A' eos poenitet; in ordine A'' eos non poenitet; in utroque ordine fiunt miracula.

Aut verum non est obiective quod a Domino dicitur; aut nullus est ordo A'' et ideo non possent non poenitere, quod est contra libertatem.

Verum est dictum Domini; nullus est ordo universi in quo factis miraculis non poeniteret eos; et tamen possent non poenitere, nempe, in eo ordine in quo eos poenitet. Nisi enim in eo ordine potuerunt ~~non~~ poenitentiam non agere, frustra invocantur alii Tyrii in alio ordine qui potuerunt.

Denique, quod est possibile est possibile in aliquo ordine; at non solum possibile sed etiam futuribile est quod non solum possibile sed etiam actuale esset in quodam ordine.